

Н.М. Гаркуша, канд. екон. наук

О.О. Горошанська, канд. екон. наук

О.В. Цуканова, канд. екон. наук

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто напрями розвитку аналітичного програмного забезпечення економічного аналізу. Визначено можливості використання найбільш поширених універсальних та спеціалізованих програмних продуктів з аналізу діяльності підприємств, їх переваги та недоліки.

Рассмотрены направления развития аналитического программного обеспечения экономического анализа. Установлены возможности применения наиболее распространенных программных продуктов для проведения анализа деятельности предприятий, их преимущества и недостатки.

The directions for the development of analytical software provision of economic analysis are considered. The possibilities of applying the most widely spread universal and specialized software products for the analysis of enterprises, their advantages and disadvantages, are determined.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективне вирішення завдань збору, обробки, аналізу та використання даних забезпечується своєчасністю одержання якісної та достовірної економічної інформації на всіх рівнях управління підприємством. Одним із напрямів досягнення ефективності виступає автоматизація управління інформаційними потоками та підтримка прийняття управлінських рішень за допомогою застосування різних програмних продуктів, на основі яких створюються інформаційні системи. Проте, використання інформаційних технологій для автоматизації економічного аналізу і прогнозування на підприємствах не одержало достатнього розвитку, що знижує потенційні можливості для підвищення ефективності діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Програмне забезпечення економічного аналізу характеризується різноманітністю програмних продуктів. Проблеми використання різних аналітичних програм розглянуто в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них: О.В. Олійник, Ф.Ф. Бугинець, О.А. Зоріна, П.В. Іванюта, П.М. Сухарев, Г.М. Соколова, В.В. Євдокимов, С.В. Івахненко, І.Т. Райковська та ін.

Мета та завдання статті. Метою статті є систематизація існуючих програмних продуктів, виділення їх переваг і недоліків із урахуванням особливостей економічного розвитку підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з основ успішного ведення господарювання є всебічний аналіз бізнес-процесів. Вирішення цього важливого завдання пов'язано з використанням інформаційних технологій під час проведення аналітичних досліджень. Комп'ютеризація економічного аналізу сприяє не лише підвищенню його методичного рівня, а й прийняттю своєчасних науково обґрунтованих управлінських рішень.

Дослідження показали, що сьогодні можна говорити про наявність низки проблем стосовно автоматизації економічного аналізу на підприємствах України. Серед них:

1. Значні витрати на придбання програмного забезпечення та необхідність його постійного оновлення.

2. Невідповідність існуючих програмних засобів особливостям діяльності суб'єктів господарювання.

3. Неадаптованість програмного забезпечення під нормативно-правову базу українських підприємств.

4. Недостатній рівень кваліфікації працівників економічних служб підприємства.

На сьогоднішній день існує декілька напрямів автоматизації аналітичних процедур, які залежать від потреб користувачів:

- 1) аналітичні програми;
- 2) спеціалізовані аналітичні пакети;
- 3) засоби прикладної програми MS Excel.

Серед аналітичних програмних продуктів слід виділити програмні продукти фірми ІНЕК, консалтингової компанії Expert Systems, компанії «Інтелект-Сервіс», корпорації Галактика.

Програмні продукти фірми ІНЕК представлені програмами „ІНЕК-АФСР”, „ІНЕК-АДЛ”, „ІНЕК-аналітик”, „ІНЕК-інвестор”. Їх використання дозволяє здійснювати ретроспективний аналіз фінансового стану підприємства на підставі розрахунку низки фінансових коефіцієнтів; графічно подавати результати аналізу; автоматично формувати висновки за результатами проведених аналітичних досліджень. За умови застосування таких програм як „ІНЕК-АФСР”, „ІНЕК-АДЛ”, „ІНЕК-аналітик” користувач має можливість змінювати стандартні статті фінансової звітності, ураховувати галузеві особливості діяльності підприємства та проводити фінансовий аналіз як за методикою ІНЕК, так і власною.

Прогнозні розрахунки фінансового стану підприємства пропонується здійснювати з використанням програм „ІНЕК-аналітик” та „ІНЕК-інвестор”, остання також дозволяє розробляти інвестиційні проекти та оцінювати їх ефективність. Відмінності функціональних можливостей програмних продуктів фірми ІНЕК наведені в табл.

Таблиця – Функціональні можливості програмних продуктів компанії ІНЕК [3]

№ з/п	Функціональні можливості програми	Програми автоматизації економічного аналізу			
		ІНЕК-АФСП	ІНЕК-АДЛ	ІНЕК-аналітик	ІНЕК-інвестор
1	Ретроспективний аналіз	+	+	+	+
2	Перспективний аналіз	–	–	+	+
3	Розрахунок коефіцієнтів аналізу фінансового стану підприємства	+	+	+	+
4	Факторний аналіз прибутку підприємства	–	+	+	–
5	Аналіз використання ресурсної бази підприємства	–	+	+	–
6	Оцінка ефективності використання інвестиційних проектів	–	–	–	+
7	Можливість проведення аналізу фінансового стану підприємства на основі власних методик	+	+	+	

Розроблені консалтинговою компанією Expert Systems програмні продукти включають програми „Audit expert”, „Project expert” та CRM-системи „Sales Expert і „Quick Sales”.

Найбільші можливості аналізу діяльності підприємства має програма Audit Expert. Вона призначена для діагностики, оцінки та моніторингу фінансового стану підприємства або групи підприємств на основі даних фінансової та управлінської звітності, включаючи консолідовану звітність. Істотно спрощує проведення фінансового аналізу та автоматизує підготовку звітності за його результатами.

В основу роботи системи Audit Expert покладено наведення звітності за низку періодів до порівняного вигляду, зручного для аналізу і відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Такий підхід робить результати роботи Audit Expert зрозумілими в усьому світі та дозволяє оцінити на підставі отриманих даних фінансовий стан підприємства з урахуванням усіх змін форм вітчизняної бухгалтерської звітності.

Audit Expert перетворює дані форм бухгалтерської звітності у відповідні аналітичні таблиці. За даними аналітичних таблиць здійснюється розрахунок стандартних фінансових коефіцієнтів, проводиться оцінка ризиків втрати ліквідності, банкрутства, оцінюється вартість чистих активів і структура балансу, проводиться аналіз безбитковості та факторний аналіз рентабельності власного капіталу. Крім рішень стандартних завдань Audit Expert одночасно надає можливість реалізації власних методик для вирішення різних завдань аналізу, діагностики і моніторингу фінансового стану. Базуючись на даних аналітичних таблиць, можна легко реалізувати крім вбудованих, власні методики оцінки фінансової діяльності підприємства.

Додатково до вбудованих експертних висновків в Audit Expert існує можливість підготувати різні звіти з необхідними таблицями, а також графіками та діаграмами, що відбивають динаміку основних показників.

Компанія «Інтелект-Сервіс» пропонує програмні продукти “БЕСТ-Ф”, “БЕСТ-Аналіз”, “БЕСТ-Маркетинг”, які відносяться до класу ERP-систем.

Система “БЕСТ-Ф” призначена для проведення комплексного аналізу фінансового та майнового стану підприємства, детального аналізу товарних потоків, факторного аналізу прибутку та структурного аналізу витрат у торгівлі. Комплекс настроєних шаблонів дозволяє застосовувати найбільш відомі методики аналізу вітчизняних і зарубіжних економістів або реалізувати власні. У системі спеціального аналізу реалізовані такі методики, як “Партнер”, “Банкір”, “Акціонер”, “Банкрут”[2].

Інформаційно-аналітична система “БЕСТ-Аналіз” являє собою додаток до програмного комплексу “БЕСТ-4 та призначена для аналізу товарообороту, закупівель і цін за різні періоди часу. Уся необхідна початкова інформація щодо товароруку береться з програмного комплексу “БЕСТ-4”.

Основний напрям модуля “Фінансовий аналіз”, який використовується в системі “Галактика”, полягає в інформаційній підтримці процесу управління в частині рішення завдань аналізу

фінансових і матеріальних ресурсів, доцільності їх використання, а також проведення аналізу фінансового стану підприємства. Завдяки тому, що система функціонує на єдиній базі даних, для проведення планових і прогнозних розрахунків можна використовувати будь-яку облікову та техніко-економічну інформацію, необхідну для управління підприємством. Використання такої системи дозволяє розрахувати маржинальний дохід, рентабельність, точку беззбитковості за підприємством у цілому та окремими видами продукції. Система дозволяє здійснити оцінку впливу чинників на зміну основних показників діяльності підприємства. Перевага даної програми полягає в тому, що разом зі стандартними коефіцієнтами й аналітичними таблицями, наведеними в програмі, користувач може розрахувати набір додаткових показників, агрегувати їх і оформити розрахунок в аналітичних таблицях [1].

У межах комп'ютерних програм, подібних "Галактиці", можливе вирішення завдань автоматизації не лише економічного аналізу, а й бухгалтерського обліку, маркетингу, логістики, аудиту тощо.

Отже, функціональні можливості сучасних аналітичних програм допомагають керівнику приймати важливі управлінські рішення, спрямовані на підвищення прибутковості та укріплення фінансової стійкості підприємства. Поряд із цим широке практичне використання даних програм обмежується їх високою вартістю.

Комп'ютеризація економічного аналізу також може здійснюватись за допомогою спеціалізованих статистичних та аналітичних пакетів („STATISTICA", „SPSS Statistics", „STATGRAPHICS", „STADIA" та ін.). Наприклад, програмний продукт "Statistica" компанії "StatSoft" надає можливість проводити аналіз за такими напрямками: одновимірний та багатовимірний дисперсійний аналіз; лінійний аналіз; нелінійне оцінювання; кластерний аналіз; одновимірний і багатовимірний аналіз відповідностей; лінійний дискримінантний аналіз; факторний аналіз тощо.

Широке використання електронних таблиць Microsoft Office Excel пов'язано з можливостями, які реалізовані в продукті:

- імпорт зовнішніх даних із текстових документів, з web-документів, з MS Access;
- формування великих масивів інформації (баз даних);
- швидкий пошук та здійснення підрахунків на основі групувань за допомогою реалізованого механізму автофільтрації;
- перевірка даних та їх консолідація;
- проведення аналізу з урахуванням можливих варіантів розвитку ситуацій;
- групування даних і виведення проміжних результатів;

– проведення розрахунків на основі фінансових, математичних, статистичних, аналітичних формул;

– проведення обробки даних за допомогою вбудованого Пакета аналізу, який містить інструменти для аналізу наукових та фінансових даних тощо.

Для більш ефективної роботи з електронним таблицями MS Excel для реалізації аналітичних процедур у редакторі можна використовувати мову програмування *Visual Basic for Applications*, яка дозволяє легко та швидко створювати різноманітні додатки, не маючи спеціальних знань у сфері програмування.

Висновки. Отже, сьогодні існує безліч можливостей автоматизації аналітичних розрахунків. Проте, слід зауважити, що помилковим є уявлення, ніби, маючи хорошу програму, можна розв'язати будь-яку задачу. Розробка ефективних рішень потребує не бездумного розрахунку низки показників. У першу чергу мова йде про аналіз тих закономірностей, що визначають розвиток проекту як із точки зору зовнішніх умов його реалізації, основних тенденцій подальшого розвитку загальноекономічної ситуації, так і з точки зору його внутрішніх якостей, його внутрішнього змісту. А ця задача вже складніша, ніж просто оцінка показників рентабельності або поточного фінансового стану підприємства. Розв'язати її можуть лише висококваліфіковані спеціалісти. І тільки в цьому випадку застосування програмних продуктів для кількісного аналізу впливу різноманітних чинників, що враховують специфіку конкретного об'єкта дослідження, виявиться найбільш ефективним.

Список літератури

1. Зоріна О. А. Сучасне аналітичне програмне забезпечення аналізу акціонерних товариств і можливості його використання / О. А. Зоріна // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : міжн. зб. наук. праць. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – Вип. 3 (18). – С. 119-126.

2. Костіна Д. Ю. Дослідження сучасних інформаційних систем аналізу фінансового стану підприємства / Д. Ю. Костіна, П. М. Сухарев // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Informatica/61601.doc.htm>.

3. Райковська І. Т. Модульна структура системи комп'ютеризації економічного аналізу: функціональний склад / І. Т. Райковська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : міжн. зб. наук. праць. – Житомир : ЖДТУ, 2009. – Вип. 1 (13). – С. 339-360.

Отримано 30.10.2012. ХДУХТ, Харків.

© Н.М. Гаркуша, О.О. Горошанська, О.В. Цуканова, 2012.